

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

**НОВА ЛІНГВІСТИЧНА
ПАРАДИГМА: НАПРЯМИ
І ПЕРСПЕКТИВИ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

Одеса – 2024

УДК 81'33(063)
Н72

Монографію рекомендувала до друку Вчена рада Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 14 від 25.06.2024)

Рецензенти:

Л. М. Марчук, доктор філологічних наук, професор (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка);

М. І. Навальна, доктор філологічних наук, професор (Національний університет біоресурсів і природокористування);

О. О. Бойко, доктор філософії з філології, викладач (Університет Атагюрка в Ерзурум, Туреччина).

Н72 **Нова лінгвістична парадигма: напрями і перспективи.** Колективна монографія. За ред. Н. В. Кондратенко. – Вінниця : ТВОРИ, 2024. – 158 с.
ISBN 978-617-552-644-6

Колективну монографію підготовлено за результатами наукових дискусій під час V Міжнародної наукової конференції «Нова лінгвістична парадигма: теоретичні та прикладні аспекти».

Видання адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться актуальними проблемами сучасної філології.

УДК 81'33(063)

ISBN 978-617-552-644-6

© Автори, 2024
© ТОВ «ТВОРИ», 2024

ЗМІСТ

<i>Олена ВОЙЦЕВА.</i> Проблеми семантичної деривації у сфері евфемістичної лексики польської мови.....	4
<i>Жанна ГОРИНА, К. В. ГЕРАСИМЕНКО.</i> Візуальна культура кольорової перцепції модерністського художнього твору (за результатами експериментального дослідження).....	12
<i>Олена-Анна ГУЛЬЦЬО, Олена ЛЕВЧЕНКО.</i> Динаміка метафоризації концептосфери <i>страждання</i> (на матеріалі української художньої прози).....	32
<i>Євген ДЖИДЖОРА.</i> Промови Президента України В. Зеленського у перший місяць повномасштабної російсько-української війни: найпоширеніший інваріант звернень до аудиторії.....	41
<i>Любов ЗАВАЛЬСЬКА, Наталія КОНДРАТЕНКО.</i> Концепти і наративи російської пропаганди в аспекті лінгвоекспертного аналізу.....	53
<i>Анатолій ЗАГНІТКО.</i> Міфічність ↔ міфологічність ↔ ірреальність: лінгвопарадигмальні виміри.....	69
<i>Наталія ІВАНОВА.</i> Дефіс як нелітерний знак французької орфографії у франкомовному манускрипті XVIII століття.....	86
<i>Тетяна КОСМЕДА.</i> Семантико-прагматичне навантаження номінації <i>двоголовий орел</i> : моделі перифраз в українському інтернет-дискурсі періоду російсько-української війни.....	111
<i>Тетяна КРУПЕНЬОВА.</i> Лінгвокультурологічний аналіз сучасних воєнних музиконімів.....	125
<i>Марія МАЛИШЕВА.</i> Графічні та орфографічні засоби вираження вербальної агресії в дискурсі соціальних мереж.....	133
<i>Надія ХРУСТИК, Людмила СТРИЙ, Алла КІЩЕНКО.</i> Суспільний вербальний імідж українських президентів: семантико-словотвірний аспект.....	143
<i>Тетяна ШЕВЧЕНКО.</i> Комунікативно-функційний потенціал заголовків в есеїстичному тексті.....	152

Тетяна КРУПЕНЬОВА

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології і методики

навчання фахових дисциплін

e-mail: taniakrupenev@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8887-0163>

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВОЄННИХ МУЗИКОНІМІВ

У статті проаналізовано структурно-семантичні особливості українських сучасних воєнних музиконімів. Актуальність теми дослідження полягає в потребі всебічного дослідження сучасних українських музиконімів і опису їх характерних ознак як особливого виду онімів. Об'єктом дослідження є найменування українських музиконімів. Предметом дослідження є лінгвокультурологічні особливості сучасних воєнних українських музиконімів. Мета дослідження полягає в комплексному аналізі лінгвістичних особливостей українських музиконімів. Зазначено, що, як назва пісні, так і заголовок літературного твору є повноправними компонентами тексту, вбираючи в себе його зміст, ідейні та жанрові особливості. Музиконіми виконують інформативну функцію, яка має подвійну роль, бо з одного боку, інформує аудиторію про зміст пісні, а з іншого, підштовхує її до того, щоб послухати її, тобто інформативна функція музиконімів охоплює функцію реклами, а також прагматичну. Доведено, що використання ресурсів різних лексичних пластів, оцінної лексики, зображально-виражальних засобів і фразеологізмів не тільки прикрашають мовлення, а й посилюють його вплив на слухачів, допомагають більш точно і яскраво висловити авторський задум. А добре продуманий підбір засобів і точне слововживання в назві пісні може сприяти реалізації його прагматичної установки і експресивної функції. На семантичному рівні було виділено музиконіми, що вказують на героя – це імена, певна риса образу персонажа чи характеру, професію; а також ті, що містять вказівку на місце дії, воно може бути як і реальним, так і нереальним. Цікавою є змішана група, в якій поєднані декілька семантичних компонентів. За структурними особливостями музиконіми було розділено на три групи: найменування-словформи; найменування-словосполучення; найменування-речення: односкладні і двоскладні. За структурою було проаналізовано 80 музиконімів серед яких домінуючими є двокомпонентні й однокомпонентні словосполучення.

Ключові слова: ономастика, ідеоніми, власна назва, музиконіми, однокомпонентні словосполучення.

Постановка наукової проблеми. Назви пісень, або музиконіми, належать до розряду власних імен, пов'язаних з духовною сферою людської діяльності – ідеоніми. На відміну від інших груп онімів ці найменування не можна віднести до предметних, оскільки в цьому випадку назва дається ідеї, а не предмету. У зв'язку з цим ідеоніми мають ряд характерних ознак, серед яких найбільш яскраво виділяється їх особлива структура. Серед усіх різновидів ідеонімів найбільшу схожість з музиконімами мають заголовки

художніх творів (бібліоніми). І та, й інша власна назва має певну самостійність, так як може бути сприйнята як автономна мовна одиниця. Водночас, як назва пісні, так і заголовок літературного твору є повноправними компонентами тексту, вбираючи в себе його зміст, ідейні та жанрові особливості. Назва пісні може стати способом залучення уваги слухача, навіть якщо автор пісні звертається до нього тільки з метою створення прийому алюзії. Попри це музиконіми майже не досліджені в українській лінгвістиці. Актуальність теми розвідки полягає в потребі всебічного дослідження воєнних українських музиконімів і опису їх характерних ознак як особливого виду онімів.

Об'єктом дослідження є найменування українських воєнних музиконімів. *Предметом дослідження* є лінгвокультурологічні особливості українських воєнних музиконімів. Використання музиконімів у засобах масової інформації підкреслює не тільки популярність пісень, а й що ці мовні одиниці увійшли в клас крилатих виразів. Отже, виконуючи свою основну – інформативну – функцію, музиконіми набувають величезний прагматичний потенціал, що реалізується за допомогою різних лінгвістичних засобів: синтаксичного і лексичного мовних рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Робота спирається на класичні підходи, що використовуються О. Суперанською, В. Німчуком, О. Білецьким, Н. Подольською, О. Карпенко та інші. У своїх працях М. Торчинський пропонує власну типологію для аналізу матеріалу, аргументуючи необхідність деталізації термінопозначень для створення універсальної моделі аналізу власних назв [3].

Наприкінці ХХ століття питання мотивів і способів номінації музичних гуртів порушувалось американською дослідницею А. Лерей, також назви польських гуртів були представлені у дослідженнях К. Пісаркової та імена музичних гуртів Польщі періоду 80–90-х років ХХ століття вивчала А. Нарушевич. Широкий підхід у цій сфері дає можливість розглядати назви музичних гуртів як музиконіми, тобто оніми, що належать до музичної сфери. Позначення назв музичних гуртів може не повністю відповідати класифікації М. Торчинського ідеоніми – артіоніми – музиконіми, оскільки ідеоніми, за його визначенням, – це «назви об'єктів, пов'язаних із нематеріальною сферою діяльності людини» [3, с.65]. Проте М. Муромець вказує на можливість розширення меж цієї групи. Характеризуючи тематично-жанровий склад музиконімів, учений відзначає розбіжності у якісній і кількісній характеристиці груп у різних авторів та пропонує власний поділ, що визначений метою дослідження: «Перш за все, це номени авторів і виконавців музичних творів, самих таких творів та їхніх складників, організаторів музичного процесу в країнах і відповідних музичних організацій та угруповань, об'єктів і процесів музичної діяльності й музичної науки, зокрема на рівні відповідних термінів і професіоналізмів. Кожна із цих груп номенів стосовно використання різних видів онімів є й багатою на кількість і

строкатою за семантикою, формою і функціями, з великою кількістю музичних і лінгвістичних «цікавинок» нормативного й оказіонального характеру» [1, с. 167]. Термін «музиконім» використовується для позначення назви музичної творчості, концертів, фестивалів, груп, виконавців або будь-яких інших аспектів, пов'язаних з музикою. Ці назви визначають та ідентифікують різноманітні аспекти музичної культури та індустрії.

Мета дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз лінгвістичних особливостей українських воєнних музиконімів.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Мистецтво є суттєвою складовою нашої культури, відображенням найбільш актуальних тем сучасного суспільства та швидким реагуванням на зміни у соціальній динаміці. Кожен вид мистецтва користується унікальними засобами для створення художнього образу, такими як слово, рух, пластика, колір, звук і ритм. У музиці художній образ можна вважати одним із найвиразніших понять для його визначення. У текстах пісень слово взаємодіє з мелодією, що посилює смислові акценти і, в суті, надає ключ для інтерпретації та розуміння цього образу. Починаючи з початку російського вторгнення в Україну, виникло низка музичних творів, які висвітлюють проблеми, що стосуються всіх українців – боротьби, страждань та сподівань на краще. Українські воєнні музиконіми включають у себе пісні, які були створені під впливом воєнних подій та відображають патріотичні почуття та підтримку воїнів. Ці пісні часто відзначаються сильними та образними текстами, які відображають духовність, силу та незламність українського народу під час воєнних подій. У 2022-2023 роках з'явилося багато українських пісень, які відбивають воєнні події та патріотичні емоції: «Героям слава» Ярослава Руденко, «Солдат» Іво Бобул, «Непереможна Україна» Ірини Зінковської, «Форма війни» MAYRRA & APOSTOL, «Сила роду» SLAVIA, «Не наша весна» Володимира Дороша & Олени Чукаленко. Ці пісні відбивають духовну сторону українського народу, його стійність та глибокі емоції, викликані воєнними подіями. Один з найперших творів, що вразив оригінальністю, належить Максу Барському і його пісня «Буде весна». Також варто відзначити «Я – Україна!» Насті Каменських та «Розстріляна весна (Буча)» Ірини Федишин. Ці композиції відображають болісні події в культурі України. Музичний твір Макса Барського «Буде весна» вражає своєю лаконічністю, вимальовуючи образ військових подій: *«Місто в огні, серце болить, втомлює бій, і ворог не спить»* [2]. Слова пісні передають всю трагічність подій, а в кінці виражаються сподівання, мрії та очікування перемоги: *«Хай буде весна, там де ми стоїмо до кінця, і нас не зламає війна, наша віра єднає серця, Україна навіки жива!»* [2]. Завдяки своїй лаконічності пісня залишає враження незавершеності, відображаючи стан очікування завершення війни, коли тільки почалась. Пісня «Розстріляна весна» (автор О. Половко) була створена під впливом військових подій в Україні, зокрема – жайхть, які розгорталися у місті Буча. Цей музичний твір не лише відображає

страждання українського народу, але й є молитвою та посланням до Бога. Ті, хто втратив життя, порівнюються з Господом, який теж зазнав насильства та був розп'ятим. Співачка виголошує молитву, благаючи Бога про припинення війни та подолання тяжких випробувань.

Українські пісні воєнного часу відзначаються своїм особливим лінгвокультурним стилем, який відображає емоції та духовні переживання, пов'язані з воєнними подіями. Можна виділити такі цих творів: тексти пісень часто відносяться до глибоких емоцій, таких як любов, гордість, непереможність та душевна біль; пісні воєнного часу часто відносяться до духовних переживань, які відіграють важливу роль у житті українського народу, ці духовні аспекти можуть бути виражені через релігійні символи, приспів та молитви; тексти пісень часто включають воєнні символи, такі як солдатський костюм, зброя, військові нагороди, прапори та інші символи, які підкреслюють важливість воїнів; пісні воєнного часу висвітлюють патріотичні переживання та любов до Батьківщини; ці твори мотивують кожного, вони передають силу, стійність та непереможність українського народу, який бореться за свободу та незалежність. Символом українського супротиву стала пісня «Ой, у лузі червона калина», яку через два дні після початку повномасштабної війни лідер гурту «Бумбокс» Андрій Хливнюк виклав в інстаграмі. Цю пісню співали січові стрільці під час Першої світової війни та Української революції (1917-1921 рр.), але сьогодні вона лунає у всьомі світі.

У результаті аналізу найменувань був встановлений ряд регулярних лексичних особливостей, здатних, на наш погляд, залучити потенційного слухача до прослуховування. На лексичному рівні мови експресивна функція назв пісень реалізується за допомогою різних мовних прийомів:

1) використання слів розмовної та книжної лексики («Доброго вечора, ми з України» Probass, Hardi, «Країна героїв» Богдан Кубік). Подібна стилістична різноманітність використовуваних лексем прямо пов'язана з тематикою тексту. Стилістичне розмаїття лексем, використовуваних у назвах пісень, відіграє важливу роль для створення виразних прийомів. Важливу роль також відіграє і нейтральна лексика, яка є основою для створення взаєморозуміння між співаком та слухачем;

2) емоційно-оцінна лексика («Азовсталь» Kozak System, «Байрактар» Тарас Боровок, «Враже» Унджі Крейда). Реалізація експресивної функції у музиконімах здійснюється завдяки використанню оцінної лексики різних типів, яка активно бере участь у створенні зображально-виражальних засобів («Дорога воїна» Марія Яремчук), а також здатна надати пісні необхідний відтінок значення («Воїни світла» Esphyr, «Ми не раби» Yogen, Marko Kvitka, «Інші» Detach).

Отже, використання ресурсів різних лексичних пластів, оцінної лексики, зображально-виражальних засобів не тільки прикрашає мовлення, а й посилює його вплив на слухачів, допомагає більш точно і яскраво висловити

авторський задум. А добре продуманий підбір засобів і точне слововживання в назві пісні може сприяти реалізації його прагматичної установки і експресивної функції.

На семантичному рівні було виділено музиконаїми, що вказують на героя («Солдате» Santorin, «Пес Патрон» Karta Svity, «Мамо» ТНМК, «Стефанія» гурт Kalush Orchestra), місце і час дії («Біля тополі» Shumei). Варто зазначити, що назви, які вказують на героя, можуть містити імена, певну рису образу чи характеру, професію. Взаємозв'язок національного архетипу та універсальї світової культури є передумовою для звільнення духовного життя нації від ситуації вічного зникнення в просторі вічності і переходу до сфери підтвердження історичних досягнень та гідності народу. Українські національні архетипи виявляють себе як символи у міфах, казках, фольклорі, обрядах та традиціях, вони є узагальненням досвіду наших предків. Українська культура та національні архетипи пройшли тривалий шлях формування, становлення та розвитку від найдавніших часів і до сучасності. На цей процес впливали природні умови географічного положення, території, міграційні процеси, історія, взаємодія з сусідами та вплив інших культур. Архетип – це первісний образ або ідея, що служить прообразом і визначає сутність, форму та спосіб зв'язку успадкованих, несвідомих образів і структур психіки, які передаються від покоління до покоління. Духовне життя особистості тісно пов'язане з архетипами, оскільки вони утворюють відповідну послідовність образів під час творчої активності людей. Автор пісень, використовуючи ці архетипи, переносить образ, наданий генетичною пам'яттю, у твір своєї уяви. У сучасних українських воєнних піснях було розглянуто такі архетипи як ворог і герої. Зовнішній противник об'єднує націю, додає сили духу. Протягом всієї історії українського народу на різних етапах існували свої вороги, які були оспівані в думках, піснях, літературних творах і хроніках. У колективній свідомості нації ці противники виконували роль міфічних, історичних і внутрішніх загроз. Архетип ворога можна прослідкувати у сучасних українських піснях. У пісні Енджі Крейди «Враже» ненависть до ворога проілюстровано в кожному рядку пісні: *«Сію тобі в очі, сію проти ночі/ Буде тобі, враже, так, як відьма скаже/ Скільки в святу землю впало зерен жита/ Стільки разів буде тебе, враже, вбито»* [2]. Об'єднання нації проти лютого ворога показано в пісні Христини Соловій «Українська лють»: *«А наші люди, а українці/ Проти русні об'єднали вже цілий світ/ І скоро зовсім русні не буде/ А буде мир на всій Землі»* [2].

Українські народні казки розповідають про героїв двох типів: одних наділено надзвичайною фізичною силою і сміливістю, інших – надзвичайними розумовими здібностями. Ці два типи героїв відповідають національним уявленням про особистості, які втілюють ідеальні риси нації, і саме їхні образи займають центральне місце в сучасній українській поезії. Архетип героя прослідковується у всіх воєнних піснях, адже увесь український народ став героєм у цій війні: *«І небо, і море, і наша земля/ Ми нескорені люди/ Нас не*

зламає війна / Відважно і міцно тримаємо зброю/ Нас ніхто не здолає/ Ми готові до бою/ Ми готові до бою/ В нас країна Героїв/ Ми готові до бою» [2] (Богдан Кубік «Країна героїв»).

За структурними особливостями музиконіми було розподілено на 3 групи: 1) найменування-словоформи; 2) найменування-словосполучення; 3) найменування-речення: односкладні і двоскладні. Музиконіми першої групи представляють собою одне слово, наприклад: «Час» Саре Код, «Мрія» Jerry Neil, «Діти» Жадан і Собаки, «Досить» Саша Чемеров та Женя Галич. Вони прості у своєму утворенні і яскраво демонструють зміст пісні. Другу групу музиконімів представляють найменування-словосполучення, яка є найбільш популярною («Воїни світла» Esphyn, «Країна героїв» Богдан Кубік, «Мої міста» Ritusya, «Містер окупант» Santorin, «Не твоя війна» Артем Пивоваров, «Дорога воїна» Марія Яремчук, «Моя Україна» Tamerlan, Alena, Andi Vax, «Моя країна» Арсен Мірзоян, «Моя земля» Garna). Більшість з них є досить інформативними, що здійснює позитивний ефект на потенційних слухачів. Було виділено музиконіми, які у своїх структурах використовують приєднані конструкції, можна сказати, що творці намагаються тим самим заощадити мовленнєві зусилля, але при цьому вони викликають у нас інтерес. Здається, що їх інформативність дуже мала, але це не заважає створенню різних варіантів подій щодо пісні в нашій уяві («Біла тополі» Shumei, «Біла серця» Kola, «В строю» Magirnyak). Наступну групу становлять музиконіми – односкладні найменування-речення («Не забуду» Олексій Костилов, «Час» Саре Код, «Пес Патрон» Karta Svity, «Чути гімн» Skofka, «Не твоя війна» гурт «Океан Ельзи», «У мене немає дому» гурт «Один в каное», «Тримай» Христина Соловій, «2Step» Антитіла, «Діти» Жадан і Собаки, «Не зволькай» Melovin, «Досить» Саша Чемеров та Женя Галич, «Не Відступати і Не Здаватись» Скай) та двоскладні речення, в яких найбільш повно проявляється інформативна функція («Ми не раби» Yogen, Marko Kvitka, «Ти не плач» Mu2Moon, «Я вдома» Наталія Могилевська, «Коли я повернуся додому» Богдан Кубік, «Доброго вечора, ми з України» Probass, Hardi, «Бо ти моя Азовсталь» Tarabarova, «Я Солдат» Сергій Бабкін, «Буде весна» Макс Барських, «Минає день» Оля Цибульська). Для музиконімів домінувальними є двокомпонентні й однокомпонентні словосполучення.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, музиконіми містять у своєму розпорядженні значущу кількість лексичних засобів, які здійснюють реалізацію експресивної функції назв пісень. Використання ресурсів різних лексичних пластів, оцінної лексики, зображально-виражальних засобів не тільки прикрашають мовлення, а й посилюють його вплив на слухачів, допомагають більш точно і яскраво висловити авторський задум. Українські пісні привертають увагу завдяки тому, що в них виражена сама сутність, вони вразливі та торкаються найтонших струн почуттів слухача. Сучасна патріотична пісня стала необхідною частиною української культури, проникаючи в різні аспекти життя громадян та сприяючи формуванню

Music names perform an informative function with a dual purpose because on one hand, it informs the audience about the content of the song, and on the other, it prompts them to listen to it, that is, the informative function of musiconyms includes an advertising function, as well as a pragmatic one. It has been proven that the use of resources from various lexical layers, evaluative vocabulary, figurative and expressive means and phraseological units not only embellish speech, but also enhance its impact on listeners, help express the author's idea more accurately and vividly. In addition, a well-thought-out selection of means and precise wording in the title of the song can contribute to the realization of its pragmatic attitude and expressive function. On the semantic level, musiconyms indicating a hero were highlighted - these include names, a certain feature of the image of a character or personality, profession; as well as those containing an indication of the place of action, which can be both real and unreal. The mixed group in which several semantic components are combined is of interest. According to structural features, musiconyms were divided into three groups: name-wordforms; name-phrases; name-sentences: monosyllabic and bisyllabic. By structure, 80 music names were analyzed, among which two-component and one-component word combinations are dominant. Musiconyms have at their disposal a significant number of lexical means that implement the expressive function of song names. The use of resources from various lexical layers, evaluative vocabulary, visual and expressive means not only embellish speech, but also enhance its impact on listeners, help express the author's idea more accurately and vividly.

Key words: onomastics, ideonyms, proper name, musiconyms, one-component word combinations.